

GESCHIEDSCHRIJVING VAN DE MISSIE IN DE NEGENTIENDE EEUW

Wie over dit onderwerp uitstekend bibliografisch wil worden ingelicht heeft het niet moeilijk. De geschiedschrijving van de katholieke missie kan er op bogen een komplette bibliografie te bezitten of spoedig te bezitten. Het gaat hier allereerst over de *Bibliotheca Missionum*, die nu dertig statige banden omvat en alle bibliografische gegevens - zowel meer algemene als meer op continenten gerichte - aan ons meedeelt. Deze serie is begonnen door Robert Streit OMI en door vele andere leden van de Congregatie van de Oblaten van Maria voortgezet. Het werk werd aangevangen in 1916 te Münster i. Wf. en later overgenomen door Herder in Freiburg i. Br. De compositie van het werk vindt plaats in de bibliotheek van de Congregatie van De Propaganda Fide of van de Evangelizatie van de volken te Rome. Voor de negentiende eeuw zijn van belang de volgende delen:

- deel I :Algemene geschiedkundige werken van 1502 tot 1909
- deel III :Amerikaanse missie-literatuur van 1700 tot 1909
- deel VIII :Missie-literatuur over Indië en Indonesië van 1800 tot 1909
- deel IX :Missie-literatuur van de Philippijnen van 1800 tot 1909
- deel X :Missie-literatuur van Japan en Korea van 1800 tot 1909
- deel XI :Missie-literatuur over Indochina van 1800 tot 1909
- deel XII :Chinese missie-literatuur van 1800 tot 1884

- deel XIII :Chinese missie-literatuur van 1885 tot 1909
- deel XVII :Afrikaanse missie-literatuur van 1700 tot 1879
- deel XVIII :Afrikaanse missie-literatuur van 1880 tot 1909
- deel XXI :Missie-literatuur over Australië en Oceanië van 1525 tot 1950
- deel XXII :Algemene geschiedkundige werken van 1910 tot 1935

en later gevonden werken als toevoeging bij deel I.

Natuurlijk is het altijd nodig ook de andere delen in te zien, want ook in andere perioden werd er over de negentiende eeuw geschreven. Dit wordt vergemakkelijkt door een uitvoerige personen-, zaken-, en landenindex op het einde van elk deel. Hier kan bij vermeld worden, dat naast literatuur er een rijke schat aan archiefmateriaal vermeld wordt. Voor verschillende landen of continenten is het bereikte eindpunt verschillend: b.v. voor Amerika is men gevorderd tot 1960, voor de algemene zaken eveneens, voor Japan en Korea tot 1970, voor China tot 1950, voor Afrika tot 1940 etc. Wanneer men uit de ontbrekende jaren literatuur zoekt, dan wordt men verwezen naar de in Rome bij dezelfde instantie jaarlijks verschijnende *Bibliografia Missionaria*, die begint met literatuur-opgave over het jaar 1933, welk deel verscheen in 1934. Zo komt er met strikte regelmaat elk jaar een fors deel uit dat de literatuur van het voorafgaande jaar geeft, verdeeld naar continenten en landen. Natuurlijk verdwijnen deze delen op de duur in de *Bibliotheca Missionum* en voor verschillende onderdelen is dat ook reeds het geval.

Het is ondoenlijk in dit kort bestek een volledig overzicht te geven van de stand van de geschiedschrijving van de missie in de negentiende eeuw. Het is een bijzonder belangrijke eeuw geweest, omdat we in die eeuw na het dieptepunt van de missie rond 1800 een geweldige opbloei beleven in alle kontinenten.

Oudere orden komen weer tot leven en vele nieuwe - dikwijls exclusief missionaire - worden gesticht. In het kader van dit Documentatieblad moet ik mij beperken tot het aandeel van Nederland in de missionaire beweging van de negentiende eeuw.

Het ligt voor de hand dat men dan allereerst aan onze voormalige koloniale gebieden denkt, omdat veel nederlandse krachten daar werden ingezet, zowel wereldheren, paters, zusters als broeders. Voor Indonesië moeten we dan hier het standaardwerk vermelden: *Sejarah Gereja Katolik Indonesia*, deel II: abad ke-19 awal abad ke-20, door G. Vriens s.j. (Ende-Flores, 1972). Het behandelt de stand van het missiewerk tijdens het bewind van de wereldheren en daarna van de Jezuïeten. Het gehele werk, dat vijf delen omvat en begint circa 645 stond onder leiding van Dr. M. Muskens, die zijn proefschrift schreef over *Indonesië: een strijd om nationale identiteit* (Bussum, 1970²), waarin waardevolle historische terugblikken aanwezig zijn. Zeer waardevol blijven: A.J.H. van der Velden s.j., *De roomsch-katholieke missie in Nederlandsch Oost-Indië 1808-1908* (Nijmegen, 1908); A.I. van Aernsbergen s.j., *Chronologisch overzicht van de werkzaamheid der Jezuïeten in de missie van N. O-I. 1859-1934* (Bandoeng-Amsterdam, 1934); en A.

Mulders, *De missie in tropisch Nederland* ('s-Hertogenbosch, 1940) dat ook de missie op Curaçao en in Suriname omvat.

Voor Suriname verwijzen wij naar het proefschrift van J.G. Vernooij, *De rooms katholieke gemeente van Suriname (vanaf 1866)* (Westfort - Paramaribo, 1974) dat steunt op archivalisch onderzoek ter plaatse. Evenals het werk van Muskens is dit een proefschrift van de Katholieke Universiteit te Nijmegen. Kostbaar en zeldzaam is het werk: *Beknopte geschiedenis der katholieke missie in Suriname*, door een Pater Redemptorist (Gulpen, 1884). Kostbaar omdat het de periode van de wereldheren behandelt, die duurde tot 1866. Verder kunnen hier vermeld worden: J. Kronenburg C.s.s.R., *Door Suriname* (Amsterdam, 1897); en N. Govers C.s.s.R., *Leven van den eerbiedwaardigen Petrus Donders C.s.s.R., apostel der indianen en melaatsen in Suriname* (Heerlen, 1946).

Voor de Antillen bestaan geen samenvattende werken. Wij vermelden de volgende door ons achterhaalde werken: een groot gedeelte van de periode van de missionering der nederlandse wereldheren wordt beschreven in: G.J.M. Dahlhaus o.p., *Monseigneur Martinus Joannes Niewindt, eerste apostolisch vicaris van Curaçao, een levensschets 1824-1860* (Baasrode, 1924). Voor de periode der Dominikanen, die daarna begint, kan men twee werken naar voren halen: *Geschiedenis der missie van Curaçao*, door enkele paters Dominikanen (Curaçao - Willemstad, 1945) en: *Gouden jubileum der Dominikanen missie op Curaçao W.I. 1870-1920 ter dankbare herinnering door eenige missionarissen bewerkt* (Nijmegen, 1920). Met de kerkgeschiedenis van de Antillen zal verbon-

den blijven de naam en het werk van Pater Brada o.p., die hierover zeer vele kleinere publikaties het licht deed zien. Wij hebben kunnen achterhalen: *Paters Franciscanen op Curaçao* (Willemstad, 1950); *Kerkgeschiedenis Curaçao 1820-1824* (Willemstad, 1951); *Kerkgeschiedenis Curaçao 1742-1776* (Willemstad, 1951); *Bisdom Coro (1531-1637)* (Willemstad, 1953); *Honderd jaar geleden Curaçao 1853* (Willemstad, 1953); *Brion 1782-1821* (Willemstad, 1954); *Piar* (Willemstad, 1955); *Curaçao 1855* (Willemstad, 1955); *Inleiding tot de kerkgeschiedenis van de Nederlandse Antillen* (Curaçao, 1956); *Prefect Caysedo 1715-1738* (Curaçao, 1956); *Bisschop Nieuwindt 1842-1852* (Curaçao, 1957); *Laatste jaren van Mgr. Nieuwindt 1852-1860* (Curaçao, 1958); *Kerkgeschiedenis Antillen* (Willemstad, 1963); en: *Pater Theo Brands 1790-1799* (Willemstad, 1967). Volledig is deze lijst zeker niet, want het is moeilijk alles te verzamelen, wat deze ijverige schrijver voortbracht. Ook heeft niet alles direkt betrekking op de negentiende eeuw, maar het is wellicht goed het bereikbare eens bijeen te zetten.

De werkzaamheid van nederlandse missionarissen in andere delen van de wereld heeft nooit zulk een systematische behandeling gekend. Wij kunnen hier slechts verwijzen naar de algemene bibliografie in het begin vermeld. Veel onderzoek is hier nog nodig. Enkele belangrijke gegevens mogen hier vermeld worden. Over China bezitten wij: *Dagboek gehouden door den missionaris, Pater M. Poell op zijne reis over Frankrijk, Italië, Egypte en het H. Land naar China* ('s-Hertogenbosch, 1875). Belangrijk is ook: *Een blik in Zuid-Chansi tijdens de jongste vervolging, verslag van eenige missio-*

narissen aan Mgr. J. Hofman, Vic. Ap. met toelichtingen (Cuyk a.d. Maas, z.j.) hetwelk uit de vorige eeuw stamt en de eerste nederlandse franciscaanse missiepogingen in China schetst. Zo kan iedere orde of congregatie, die in de negentiende eeuw missiewerk begon in de derde wereld eigen werken naar voren halen. Op dit terrein is nog weinig systematisch onderzoek gedaan van nederlandse zijde en het is te hopen, dat het Katholiek Documentatie Centrum van de Universiteit van Nijmegen veel zal verzamelen en behouden voor de toekomst én door archiefmateriaal te verzamelen én door literatuur op te slaan. Er ligt hier een groot veld voor onderzoekingen en proefschriften. Wij wijzen slechts op een werk uit Afrika, dat meer de franciskanen betreft en dat bijna vergeten is: *De katholieke Kerk in Congo 1484-1905*, naar het fransch van P. Eucherius de Roy minderbroeder, door P. Albanus Heyse, derzelfde orde, (Rousselare-Brussel, 1906).

Dit werk heeft betekenis voor de groot-nederlandse missiebeweging, maar nader onderzoek vooral bij de Witte Paters en de Sociëteit van de Missionarissen van Afrika zou veel meer aan het licht brengen. De grote missie-uitbreiding in de negentiende eeuw is voor een belangrijk deel te danken aan nederlandse missionarissen, maar wij weten er nog veel te weinig van.

Prof. Dr. Arnulf Camps ofm
gewoon hoogleraar missiologie
K.U. Nijmegen.